

Global Compact
Network Ukraine

**UKRAINE
ENERGY
INITIATIVE**

WHITE PAPER

«Інтеграція українського ринку електричної енергії у ЄС»

19 грудня 2024 року Глобальний договір ООН в Україні спільно з ExPro провели онлайн-дискусію «Інтеграція українського ринку електричної енергії у ЄС».

Україна зробила важливий крок, об'єднавши свою енергосистему з європейською у березні 2022 року. Водночас повна інтеграція ринку електроенергії ще попереду. Цей процес потребує гармонізації законодавства, адаптації підходів до цінового регулювання та впровадження market coupling. Ці заходи є важливими для енергетичної безпеки країни та наближення до стандартів ЄС.

Захід об'єднав спікерів з Офісу підтримки відновлення та реформ Міненерго, Секретаріату Енергетичного Співтовариства, НЕК «Укренерго», АТ «Оператор ринку», Української енергетичної біржі, ДТЕК.

До онлайн-заходу долучились:

- **Єлизавета БАДАНОВА**, Старший проектний менеджер з реформ енергоринків, Офіс підтримки відновлення та реформ Міненерго;
- **Олексій ОРЖЕЛЬ**, Керівник Київського Офісу Секретаріату Енергетичного Співтовариства, ексміністр енергетики;
- **Максим ЮРКОВ**, Директор з правових питань, НЕК «Укренерго»;
- **Олександр ГАВВА**, Генеральний директор, АТ «Оператор ринку»;
- **Ігор БОГАЧОВ**, Керівник Департаменту стратегії та розвитку, Українська енергетична біржа;
- **Вікторія ДУДЧЕНКО**, Начальник юридичного департаменту, Українська енергетична біржа;
- **Юлія НОСУЛЬКО**, Старший менеджер з проектної роботи, ДТЕК.

ПОЗИЦІЇ УЧАСНИКІВ

ОФІС ПІДТРИМКИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РЕФОРМ МІНІСТЕРСТВА ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

Під час онлайн-заходу, присвяченого інтеграції українського ринку електричної енергії до Європейського Союзу, Єлизавета Баданова, старший проектний менеджер з реформ енергоринків Офісу підтримки відновлення та реформ Міненерго, зауважила, що європейські регламенти та директиви дають лише загальні рамкові вимоги, проте реальне формування ринку залежить від конкретних практик та тенденцій у кожній окремій країні. Тому для України важливо не тільки формально імплементувати європейське законодавство, а й впроваджувати механізми функціонування ринків на практиці.

Інтеграція передбачає впровадження пакету європейських норм – це низка регламентів та директив. Однією з ключових характеристик європейських правил, за словами Баданової, є «лібералізованість ціноутворення» – тобто, оптові та роздрібні ціни не регулюються, за винятком певних перехідних заходів, спеціальних обов'язків для вразливих споживачів, а також технічних обмежень. Таким чином, ринок повинен поступово лібералізуватися, надаючи споживачам і виробникам зрозумілі й стабільні правила гри.

Іншою важливою складовою інтеграції є питання доступу до міжзональної пропускної спроможності, що надається як на короткострокові періоди (на період однієї доби та всередині доби), так і на довгострокові (місяць, квартал, рік і більше). Особливу увагу Баданова приділила і механізму «market coupling» – це визначення ціни на синхронізованих ринках одночасно, який є фундаментом для створення єдиного європейського енергетичного простору.

Окрім того, старший проектний менеджер з реформ енергоринків Офісу підтримки відновлення та реформ Міненерго вказала на необхідності врахування прямого зв'язку між гарантованістю довгострокової потужності з боку оператора системи передачі та напрямків використання коштів, які він отримує від управління перевантаженнями.

Єлизавета Баданова підсумувала, що для інтеграції ринку електроенергії мають бути враховані такі чинники: доступність імпорту, зрозумілі умови доступу до потужностей, прозорі правила, які гармонізовані з європейськими, а також ефективна взаємодія з європейськими партнерами.

СЕКРЕТАРІАТ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СПІВТОВАРИСТВА

Керівник Київського Офісу Секретаріату Енергетичного Співтовариства Олексій Оржель акцентував увагу на важливості чіткого й активного руху України у європейському напрямку. Він підкреслив, що Україна взяла на себе зобов'язання імплементувати європейські стандарти енергетичного сектора, зокрема положення Electricity Integration Package.

За його словами, це не просто формальність: «Україна як країна – учасник Енергетичного Співтовариства взяла на себе зобов'язання імплементувати європейські правила, які якраз і закладають те об'єднання ринків, про яке ми говоримо».

Олексій Оржель нагадав, що у грудні минулого року вже сплив річний термін виконання деяких зобов'язань та повноцінна імплементація досі не завершена. Водночас він наголосив на стратегічному значенні повноцінного членства у Європейському Союзі та необхідності виконання законодавчого "скринінгу" для підтвердження виконання взятих зобов'язань. «Україна знову-таки має підтвердити те, що все зроблено», – зазначив Оржель, додавши, що на тлі відсутності альтернативи європейському вектору інтеграція в об'єднаний європейський ринок електричної енергії стає ключовим орієнтиром.

Спікер звернув увагу на безпекові й економічні аспекти євроінтеграції. З огляду на агресивні дії Росії, спрямовані на знищення інфраструктури енергетичного сектору, євроінтеграція лишається єдиним напрямком, яка може забезпечити залучення інвестицій. За словами Оржеля, якщо український споживач матиме можливість вільно купувати електроенергію, наприклад, з вітрового парку в Північному морі у данського виробника, це стане поштовхом до конкурентного ціноутворення, зменшить вплив дефіциту та створить економічні переваги. Він зауважив, що європейські моделі ринку дозволяють інтегрувати українську енергосистему, мінімізуючи ризики, та сприяють більшій передбачуваності цін. «Єдиним джерелом більш конкурентних цін є також об'єднання ринків», – підкреслив Оржель.

Окремо він зупинився на питаннях імплементації законодавчих ініціатив. Оржель нагадав про зареєстровані законопроекти, зокрема ті, що подані Андрієм Жупанінім та Олексієм Кучеренком. Вони проходять узгодження, і, як спікер сподівається, у січні вдасться ухвалити доопрацьований законопроект. Водночас Оржель зазначив, що існує проект, розроблений у Міністерстві енергетики, який також може бути долучений до процесу, підкреслюючи: «Є пропозиція від Міністерства, і це адекватно, тому що треба прийняти кінцеве рішення».

Порушуючи питання вибору NEMO, він нагадав про позицію Секретаріату Енергетичного Співтовариства, що виступає за конкурентну модель. На його думку, уніфікація правил дозволить прийти новим гравцям, у тому числі європейським, з кращими умовами, що сприятиме розвитку ринку.

Він наголосив на важливості стандартизації продуктів у двосторонніх договорах, зазначивши, що європейський досвід має бути застосований і в Україні. Це підвищить прозорість, прогнозованість та стабільність ринку.

Підсумовуючи, Олексій Оржель наголосив на критичній важливості прийняття необхідних рішень у найкоротший термін. Запізнення з імплементацією має наслідки для енергетичної безпеки країни та її економічних перспектив. Він підкреслив, що дедлайни давно минули і настав час діяти: «Рішення треба приймати якнайшвидше, щоб дозволити побачити перспективу ринку та збільшити енергетичну безпеку, яку зараз потребує Україна».

НЕК «УКРЕНЕРГО»

Директор з правових питань НЕК «Укренерго» Максим Юрков наголосив на важливості об'єднання ринків електроенергії в умовах синхронної роботи енергосистем, підкреслюючи, що Україна прагне стати невід'ємною частиною європейського ринку. За його словами, інтеграція енергетичних ринків стосується не лише юридичних процедур чи лібералізації цін, а й «глобального процесу

досягнення сталого розвитку», що включає зниження викидів, забезпечення прозорості та ефективності, а також посилення енергетичної безпеки країни.

Юрков нагадав, що у лютому 2022 року Україна фізично від'єдналася від енергосистеми Росії. Завдяки екстреній синхронізації української та європейської мереж у березні того ж року, Україна має змогу рухатися до повномасштабної інтеграції свого енергетичного ринку з європейським і ефективніше використовувати ресурси на загальноєвропейському рівні.

Спікер підкреслив, що об'єднання ринків – це логічний наступний крок євроінтеграції енергетичного сектору України. Проте, для цього необхідна гармонізація національного законодавства з європейськими нормами. Юрков зауважив, що у Європейському Союзі імплементація директив та регламентів відбувається одночасно в усіх країнах-членах, тоді як для України це означає необхідність адаптації вітчизняних законів та підзаконних актів. За словами спікера, Україна брала на себе зобов'язання до кінця 2023 року імплементувати Пакет чистої енергії (Clean Energy Package), однак повністю цього зробити не вдалося. Нині у Верховній Раді перебувають два законопроекти (№12087 та його альтернативний варіант), спрямовані на об'єднання ринків електроенергії з ЄС. Юрков підкреслив, що їх ухвалення – справа термінова, адже інтеграція вимагає впровадження відповідних положень Четвертого енергопакету ЄС, і для цього потрібне не лише ухвалення законів, а й зміни у підзаконних актах та у Податковому та Митному кодексах.

Максим Юрков наголосив, що досі існує велика проблема із заборгованістю між учасниками ринку, яку треба розв'язати до повної інтеграції ринків, інакше процес затягнеться.

Об'єднання ринків, на думку Юркова, – це неминучий крок у євроінтеграційному процесі: «Ми говоримо не про те, чи це відбудеться, а про те, коли і в якій формі».

У підсумку представник НЕК «Укренерго» згадав і про важливість залучення інвесторів, які побачать, що Україна стає частиною європейського енергетичного простору не лише через «зелені тарифи», а й завдяки прозорим та зрозумілим правилам ринку. Таким чином, повноцінна інтеграція з ЄС стане стимулом для розвитку розподіленої генерації, підвищення ефективності, прозорості та загальної безпеки енергетичного сектору України.

АТ «ОПЕРАТОР РИНКУ»

Генеральний директор АТ «Оператор ринку» Олександр Гавва окреслив можливі підходи та потенційні виклики, що постануть перед українським енергосектором у процесі поєднання з європейським. Він зазначив, що для Європи актуально застосування як монопольної, так і конкурентної моделей NEMO, додаючи: «Для загального розуміння ми би зазначили, що для Європи можливе застосування обох моделей і, можливо, застосування перехідних періодів варто розуміти, що 8 країн ЄС мають на поточний момент монопольну модель, де 7 операторів виконують ті завдання, які пов'язані із сполученням ринку, в свою чергу 19 країн ЄС мають конкурентну модель, проте там працює лише 10 операторів».

Розкриваючи питання ролі операторів ринків у межах ЄС, Гавва зазначив, що найбільшу частку

серед них займають NordPool та ErexSpot, які виконують роль NEMO у більшості країн та охоплюють переважну більшість обсягів торгівлі.

Як наголосив Олександр Гавва, з точки зору безпосередньої взаємодії з учасниками ринку після об'єднання ринків принципових змін не відбудеться: «Функціонування об'єднаних РДН та ВДР зводиться для учасників ринку до тієї ж самої взаємодії з оператором або операторами ринків, яку вони мають наразі». Таким чином, більшість процесів залишиться звичною, оскільки щоденна подача заявок, отримання грошей і оплата для учасників ринку не передбачатиме якихось змін.

Відносно market coupling, Гавва підкреслив, що основний функціонал організації та технічного забезпечення цього процесу лежить на операторі ринку та операторах систем передачі. Вони взаємодіють з європейськими платформами, такими як EFET або EXBIT, передаючи заявки та реалізуючи алгоритми блокування пропускної спроможності, а також забезпечуючи розрахунки за акцептованими обсягами. «Ключова теза, що для учасників змін щодо об'єднання РДН та ВДР, окрім збільшення ліквідності й волатильності ринків, немає», – підкреслив гендиректор АТ «Оператор ринку».

Говорячи про потенційну конкуренцію між NEMO, Гавва звернув увагу на ризики. На його думку, впровадження конкурентної моделі може призвести до ситуації, коли грошові потоки та обсяги електричної енергії циркулюватимуть не лише зовні, а й між самими операторами, створюючи можливість утворення боргів на короткострокових сегментах.

«Ми вбачаємо ризик утворення боргів на РДР», – зазначив він. При цьому оператори ринку можуть мати різні механізми отримання коштів та фінансових гарантій, які у нових умовах можуть не спрацювати належним чином.

Підсумовуючи свій виступ, Олександр Гавва висловив впевненість у тому, що процес інтеграції матиме позитивний ефект для розвитку українського електроенергетичного ринку.

УКРАЇНСЬКА ЕНЕРГЕТИЧНА БІРЖА

Керівник Департаменту стратегії та розвитку Української енергетичної біржі Ігор Богачов та начальник юридичного департаменту Вікторія Дудченко висвітлили складність, актуальність та необхідність швидкої імплементації європейських норм.

Ігор Богачов наголосив на тому, що згідно з останнім звітом Енергетичного Співтовариства, оприлюдненим 1 листопада, Україна, на жаль, демонструє зниження показників інтеграції та впровадження реформ у цій сфері. Як зазначив представник УЕБ, наразі в національному законодавстві на адаптовані норми щодо market coupling та призначення номінованого оператора ринку. Також, для інтеграції ринків необхідно гармонізувати національні правила з європейськими мережевими кодексами та вторинним законодавством, через низку підзаконних актів і механізмів, затверджених на рівні регуляторів. За словами Богачова, інтеграція з європейським енергетичним простором відкриває можливості ефективнішого використання пропускної спроможності, збільшення доходів оператора системи передачі та доступу споживачів до більш дешевого ресурсу.

«Інтеграція ринків дає нам стійкість енергосистеми, доступ до більш дешевого ресурсу та збільшення добробуту наших споживачів», – підкреслив він.

В Українській енергетичній біржі виступають за конкурентну модель NEMO, називаючи такі переваги як більшу прозорість, диверсифікацію та кращі послуги для споживачів.

Начальник юридичного департаменту УЕБ Вікторія Дудченко зосередила свій виступ на правових аспектах гармонізації українського законодавства з нормами ЄС, наголосивши, що це складний та тривалий процес. «Необхідність гармонізації законодавства з нормами ЄС і стала причиною змін, які очікує сьогодні ринок електричної енергії України», – зауважила вона.

Дудченко підкреслила, що гармонізація покликана усунути правові суперечності та розбіжності, а також створити підґрунтя для однакового впливу норм на суспільні відносини в Україні та державах-членах ЄС. Вона також згадала про зобов'язання України щодо імплементації інтеграційного пакету, які мали бути прийняті ще до кінця 2023 року, проте цей процес затримався. За її словами, у Верховній Раді зареєстровано законопроекти, що мали б наблизити українське законодавство до європейських норм.

«Ми маємо бути впевнені, що обраний дизайн повністю відповідатиме інтересам ринку, економіки та держави загалом», - зазначає Дудченко. Вона підкреслила, що нові норми мають чітко визначати модель функціонування NEMO, механізми гарантування потужності, умови участі іноземних учасників на українському ринку, врегулювати питання соціальних обов'язків, а також, надати поштовх для розвитку форвардної торгівлі на ринку електричної енергії.

Дудченко запевнила, що Українська енергетична біржа є безперечним прихильником конкурентної моделі функціонування номінованих операторів ринку електричної енергії та пропагує створення передумови для розвитку конкуренції між NEMO в рамках їх діяльності на ринку.

На завершення виступу представниця УЕБ висловила впевненість, що Україна подолає всі перешкоди на шляху євроінтеграції, а встановлені конкурентні та гармонізовані правила функціонування ринку електричної енергії принесуть користь усім учасникам, забезпечуючи ефективне єдине сполучення з європейським енергетичним простором.

ДТЕК

Старший менеджер з проектної роботи ДТЕК Юлія Носулько зазначила, що одним із суттєвих завдань для українського енергосектору залишається імплементація необхідного законодавства для інтеграції. За її словами, питання об'єднання ринків настільки ж важливе, як і була колись актуальною синхронізація ОЕС України з ENTSO-E.

Під час згаданого обговорення законопроекту №12087 у Верховній Раді, за словами Носулько, дискутувалися дві ключові теми. Перша – вибір моделі NEMO. Вона вважає, що впровадження нових конкурентних механізмів необхідно робити після закінчення воєнного стану: «...мають бути зроблені певні обмеження на період військового часу, але ми би вважали, що треба максимально розширювати і

застосовувати те, що дає європейське законодавство». Друга – питання сесійної торгівлі, зокрема запровадження однієї сесії market coupling, що відбувається після внутрішньоукраїнської сесії торгів. Вона навела приклади європейських ринкових механізмів, зокрема Польщі та австрійського оператора, який працює з ринками Бельгії, Нідерландів та Франції, і підкреслила, що така модель може створювати додаткові можливості для внутрішніх споживачів та виробників: «Це створює більше можливостей для мінімізації своїх небалансів». Разом із тим, спікерка звернула увагу на ризики, які можуть виникнути під час об'єднання ринків, пославшись на приклад Швеції, де через недостатню кількість зв'язків між регіонами відбулося істотне зростання ціни для певного регіону, що спричинило тривалу дискусію і навіть політичну напругу.

Також, Юлія Носулько звернула увагу на низку фундаментальних проблем, які можуть стати на заваді повноцінній інтеграції, зокрема суттєві борги в енергетиці. За таких умов приєднання до загальноєвропейського ринку може бути несприятливим насамперед для українських гравців, адже європейські учасники ринку навряд чи постраждають від специфічних внутрішніх українських умов. Представниця ДТЕК вказала на потребу змін у податковому законодавстві: нині акцизи сплачують виробники електроенергії, тоді як у Європі акциз здебільшого покладається на кінцевого споживача. Збереження чинного підходу створює ще один негативний фактор для українських виробників.

ПЕРЕШКОДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Під час онлайн-дискусії учасники виокремили ключові перешкоди та виклики для об'єднання українського ринку електричної енергії з ЄС:

1. **Регуляторні розбіжності.** Основною перешкодою для інтеграції ринку електроенергії України в ЄС є регуляторні розбіжності та затримка з імплементацією норм європейського енергетичного законодавства, зокрема “clean energy package”.
2. **Технічні аспекти.**
3. **Економічні та політичні обмеження.** Цінове регулювання, недосконалість митного та податкового законодавства, військові ризики, а також низька зацікавленість інвесторів в українському енергетичному секторі створюють економічні та політичні обмеження для повноцінного об'єднання ринків.

Учасники панельної дискусії запропонували такі рекомендації задля пришвидшення інтеграції ринку електроенергії в ЄС:

1. **Гармонізація регуляторної бази.** Головним поштовхом до інтеграції українського ринку електроенергії в ЄС буде гармонізація законодавства відповідно до європейських норм, імплементація Четвертого Енергопакету ЄС, гармонізація національні правила з європейськими мережевими кодексами та вторинним законодавством, внесення змін до Митного та Податкового кодексів.

Важливим аспектом для українського ринку буде вибір моделі NEMO (монопольна або конкурентна) та механізму сесій (односесійна або двосесійна торгівля).

2. **Розвиток ринкових механізмів та лібералізація.** Удосконалення ринкових механізмів, стандартизація довгострокових продуктів, вирішення проблем на балансуєчому ринку, зокрема, стосовно заборгованості, прозорі правила ціноутворення та поступова лібералізація оптових та роздрібних цін є необхідними кроками для об'єднання ринків України та ЄС.
3. **Міжнародна співпраця.** Залучення міжнародних партнерів для обміну досвідом та технічної підтримки, залучення іноземних інвестицій та співпраця з міжнародними установами щодо залучення ресурсів та страхування військових ризиків сприятимуть розвитку українського ринку в цілому.